

STATISTISKE MEDDELELSER,

TIENDE BIND.

UDGIVET AF DET STATISTISKE BUREAU.

KJÖBENHAVN.

BIANCO LUNOS BOG-TRYKKERI.

1873.

VII.

Oversigt

over

Fabrikerne og de fabrikmæssig drevne Haandværk i Danmark i Aarene 1871 og 1872.

(Skrivelse af 1ste August 1872 fra Chefen for det statistiske Bureau
til Finantsministeriet.)

I det statistiske Bureaus tjenstlige Skrivelse af 20de April sidstleden, da Generaldirektoratet for Skattevæsenet havde reist Spørgsmaalet, om det ikke skulde paalægges det statistiske Bureau inden kort Tid at udarbejde en fuldstændig Industri-Statistik for Danmark og udgive den i Trykken, yttrede jeg, at det var umuligt at tilveiebringe en fuldstændig Industri-Statistik, og at intet Land besad en saadan. — Denne Yttring har nylig fundet en bogstavelig Bekræftelse, idet Geheime-Over-Regjeringsraad Dr. Engel, Direktør for det statistiske Bureau i Berlin, i det Cirkulære, hvormed han fremsender sit Skrift: «Die Reform der Gewerbe-Statistik im deutschen Reiche und in den übrigen Staaten von Europa und Nordamerika», Berlin 1872, der maa ansees som Resultatet af de Forhandlinger, der nu have varet i 3 Aar i en af Preussen og de andre til den tyske Toldforening hørende Stater nedsat Kommission, siger: «il n'y a pas un seul état, qui possède ce qu'on peut nommer une statistique de l'industrie». Lignende Yttringer har Statsraad Sémenow brugt ved i sit Program til den i August Maaned d. A. forestaaende 8de inter-

ationale statistiske Kongres i St. Petersborg at lægge særdeles Vægt paa, at Spørgsmaalet om, hvorledes en Industri-Statistik kan tilveiebringes, tages under nærmere Overveielse.

Jeg troer ikke at burde undlade at anføre disse Yttringer for at tilbagevise den Beskyldning, som af og til lader sig høre imod det statistiske Bureau, at vi her i Landet i denne Henseende staae tilbage for andre Lande paa Grund af en Forsømmelighed fra Bureauets Side.

Næstefter at have forudskikket denne Bemærkning skal jeg gaae over til en Sag, der staaer i nogen Forbindelse med Spørgsmaalet om Tilveiebringelsen af en Industri-Statistik.

Det vil behageligst erindres, at jeg med særligt Hensyn til Finantsministeriets i Skrivelse af 22de Juni f. A. udtalte Önske om at erholde saa mange Materialier som muligt samlede til Bedømmelsen af Kjøbstædernes og Handelspladsernes Tilstand i de sidste 20 Aar, og navnlig om og hvorvidt de vare fremskredne siden Handelskrisen i 1857 og siden Freden i 1864, lod indsamle Oplysninger om de derværende Fabriker og de i samme fabrikmæssig drevne Haandværk efter et i Midten af August f. A. udsendt Schema, hvori der kun forlangtes Besvarelse af de Punkter, med Hensyn til hvilke de Vedkommende ikke kunde antages at have nogensomhelst Interesse ved at fordølge Sandheden. Efterat disse Oplysninger vare indkomne, bleve de bearbejdede i det statistiske Bureau, ihvor mangelfulde de end erkjendtes at være, tildeels paa Grund af den forskjellige Opfattelse, der var bleven Udtrykkene «Fabriker» og «fabrikmæssig drevne Haandværk» til Deel. Men i een Henseende maatte Materialet skjønnes at være af Betydning, idet det paaviste den Fremgang, som visse Industrigrene, der af Alle vare blevne betragtede at drives i «Fabriker» eller gennem «fabrikmæssig drevne Haandværk», havde havt efter Handelskrisen i 1857 og efter Freden i 1864, — Noget, som netop var Hovedöiemedet for den daværende Undersøgelse. Da derhos Finantsministeriet i Skrivelse af 20de November f. A., i Anledning af den fra det i Folkethingets sidste Samling angaaende Lovforslaget om Toldafgifterne nedsatte Udvalg modtagne Anmodning om at faae meddeelt «de hos Regjeringen tilstedeværende

Oplysninger om, hvilken Fremgang der har fundet Sted i Industrien i Danmark efter 1864», havde forlangt sig det statistiske Bureaus Yttringer herom meddelte, blev den efter det ommeldte Materiale udarbejdede Oversigt ved Bureauets Skrivelse af 8de Januar d. A. tilstillet Finantsministeriet og af Ministeriet meddeelt det nævnte Folkethings-Udvalg, og i den af dette Udvalg under den 22de Marts d. A. afgivne Betænkning findes denne Oversigt med tilhørende Bemærkninger trykt under Bilag Nr. 7.

Fra forskellige Sider udtaltes imidlertid Ønsket om, at lignende Oplysninger maatte blive indhentede for Landdistrikternes og Hovedstaden Kjöbenhavns Vedkommende, og jeg havde Grund til at troe, at Finansministeriet lagde Vægt paa, at det skete. I Medfør heraf udsendte jeg derfor ved Midten af April Maaned d. A. til Retsbetjentene i de her i Riget bestaaende 109 Land-Jurisdiktioner et lignende Schema som det tidligere til Kjöbstæderne og Handelspladserne udsendte, hvoraf et Exemplar følger vedlagt, og ligeledes anmodede jeg efter forudgaaet mundtlig Forhandling i Begyndelsen af Mai Maaned d. A. Kjöbenhavns Magistrat om at ville foranledige tilsvarende Oplysninger indhentede for Hovedstadens Vedkommende. — Ved Finantsministeriets behagelige Skrivelse af 15de Mai d. A. erholdt jeg derhos Tilkjendegivelse om, at Ministeriet i Erkjendelse af Vægten af de af mig i Bureauets Skrivelse af 20de April d. A. udtalte Betæneligheder troede at maatte indskrænke sit Forlangende til, at alene de ommeldte Oplysninger om Antallet og Beskaffenheden af Fabriker og fabrikmæssig drevne Haandværk i Staden Kjöbenhavn og i Landdistrikterne søgtes bragte tilveie og derefter sammenstilledes med de alt tidligere indhentede lignende Oplysninger for Kjöbstæderne og Handelspladserne, hvilket, som anført, allerede var paabegyndt at iværksættes, förend Ministeriets Skrivelse tilkom Bureauet.

Efterat de fra Hovedstaden og fra Landdistrikterne indkomne Beretninger ere blevne bearbejdede i det statistiske Bureau, skal jeg herved tjenstligst sende hoslagt tre særskilte Oversigter, nemlig for Hovedstaden Kjöbenhavn, for Landdistrikterne og for Kjöbstæderne med Handelspladserne i en noget mere udvidet Form end den ved

Skrivelse af 8de Januar d. A. sendte, samt desuden en samlet Oversigt for hele Kongeriget.

Ved Fremsendelsen af disse Oversigter maa det imidlertid være mig tilladt at tilføie følgende Bemærkninger om det Materiale, som ligger til Grund for Oversigterne.

I Kjöbenhavn ere Beretningerne for hvert af Stadens Kvarterer indhentede gennem de 32 Rodemestre, og i Landdistrikterne ligesom i Provinds-Kjöbstæderne ere Beretningerne for hver Jurisdiktion tilveiebragte gennem de paagjældende Övrighedspersoner. Overalt er det samme Schema blevet benyttet; men det har dog selvfølgeligen ikke kunnet undgaaes, at Begrebet «Fabriker» og «fabrikmæssig drevne Haandværk» paa mangfoldige Steder maa være blevet meget forskjelligt opfattet; thi om det end er let at give en i Almindelighed rigtig Definition paa, hvad der forstaaes ved en «Fabrik» og et «fabrikmæssig drevet Haandværk», saa vil det dog i mangfoldige Tilfælde vise sig meget vanskeligt at afgjøre, om den eller den Bedrift drives fabrikmæssig, og det vil derfor ikke kunne undgaaes, at der paa adskillige Steder er medtaget Næringsbrug, som paa andre Steder ere blevne udeladte. Ved nærmere Betragtning af de enkelte Beretninger er det endog aabenbart, at paa et Sted ere mindre Næringsbrug af en vis Art blevne anførte som Fabriker, medens paa et andet Sted større Næringsbrug af samme Art ere blevne udeladte. Saavel de Paagjældendes eget Omdömme om deres Bedrifts Betydning som Indsamlernes höist forskjellige Anskuelse af, om den vedkommende Bedrift skal betragtes som fabrikmæssig drevet, maa have havt til Følge, at Beretningerne maatte blive uensartede og langt fra kunne ansees for udtømmende. Det indsamlede Materiale kan derfor ikke ansees for at indeholde en fuldstændig eller udtømmende Oplysning om de forskjellige Arter af Fabrikdrift, som findes nævnte i Beretningerne; men det er kun tilnærmelsesviis, at de udarbeidede Oversigter kunne antages at give en Anskuelse om Antallet af og Beskaffenheden af de forskjelligartede Anlæg, der væsenligst kunne henregnes til Fabrikerne her i Riget.

Med Hensyn til den Orden, hvori de enkelte Næringsbrug ere anførte paa Oversigterne, har man anseet det for hensigtsmæssigt at benytte den samme Klasse-Inddeling, hvorefter de ved den nuværende nordiske Industri-Udstilling fremstillede Gjenstande ere ordnede i Kataloget.

Hvad særligt angaaer Oversigten for Staden Kjøbenhavn, synes vel Indberetningerne at være fuldstændigere og navnlig mere ensartede end de tilsvarende for Landdistrikterne, men de ere dog ingenlunde uden Mangler. Ved de meget forskellige Anskuelser, der have gjort sig gjældende hos Rodemestrene om hvilke Næringsbrug der skulde optages paa Indberetningerne; er der saaledes, for at anføre et Par Exempler, af Bogtrykkerier paa Listerne kun anført 3 (med 43 faste og 2 temporære Arbeidere), hvoraf endda kun 1, nemlig Kleins, hører til de større Næringsbrug af denne Art, medens hverken Berlings, Lunos, Schultz's, Thieles eller Triers Bogtrykkerier findes nævnte, — og af de lithografiske Etablissementer er der paa Listerne alene anført Ferslews (med 140 faste og 90 til 100 temporære Arbeidere, hvori mulig er indbefattet «Dagstelegrafens» Trykkeri-Personale), men derimod ere Bergs, Bærentzens eller Fortlings Etablissementer ikke nævnte. — Af Bagerier, som ikke ere forenede med Dampmøller, er der paa Beretningerne kun opført 7 (med 44 til 45 faste og 12 temporære Arbeidere), men derimellem hverken Albecks eller Bruuns Bagerier. Da det imidlertid vilde give et aldeles urigtigt og forvirrende Billede af de nævnte industrielle Virksomheders Omfang i Hovedstaden, hvis man samlede saa mangelfulde Opgivelser paa Oversigten, og da det ikke kunde paaligge det statistiske Bureau paa Grund af Lokalkundskab i enkelte Retninger at faae Beretningerne supplerede, hvortil Tiden heller ikke vilde slaae til, har man paa denne ganske udeladt Bogtrykkerier og Steentrykkerier samt Bagerier. Ogsaa Vindmøllerne har man udeladt, fordi Angivelserne om disse aabenbart ere høist mangelfulde, medens Angivelserne om Dampmøllerne kunne antages at være korrekte. Videre har man dog ikke villet gaae i Udeladelser, skjøndt der ogsaa ved Indberetningernes Opgivelser om enkelte andre Industriegrene findes iøinefaldende

Mangler. Exempelviis kan det saaledes nævnes, at medens der i Listerne gives Oplysning om de store Etablissementer for Damebeklædningsgjenstande, er der derimod Intet anført om de store Etablissementer for Herreekvipering i Hovedstaden. Af Sölv- og Guldwarefabrikanter er der paa Listerne kun opført een (Christesen), medens dog vistnok flere af «Juvelererne» og «Guldsmedene» her i Hovedstaden med Grund kunne siges i det Mindste at drive deres Haandværk «fabrikmæssig».

Med Hensyn til det Antal af Arbeidere, der paa Listerne ere opførte under samme Industrigreen, have Nogle anført Arbeiderne som faste, medens Andre anføre dem som «temporære», skjönt Forholdene iøvrigt synes at være ensartede. De fleste større Handskefabrikanter have saaledes betragtet deres Syersker som faste Arbeidere, medens een af de største (N. F. Larsen) har opført sine som temporære, og han tilføier udtrykkelig, at Handskesyningen for dem kun er et Bierhverv, — og paa samme Maade have to store Etablissementer for Dameekvipering gjort en forskjellig Opfattelse gjældende af, hvorvidt de Hundreder af kvindelige Arbeidere, der have Beskjæftigelse for deres Etablissementer, bør ansees som faste eller temporære. I denne Henseende har man ikke troet at burde søge Overensstemmelse tilveiebragt, men har i hvert enkelt Tilfælde benyttet den af vedkommende Fabrikant anvendte Betegnelse, da det selv, hvor Forholdene tilsyneladende ere ens, vel kan tænkes, at der er en Forskjel tilstede, som vedkommende Arbeidsgiver bedst maa kunne bedømme. Ved en Deel Næringsbrug er Antallet af temporære Arbeidere angivet at være «ubestemt» eller lignende, og man har derfor maattet indskrænke sig til paa Oversigten at opføre dem alene med deres faste Arbeidere. Enkelte Virksomheder har man aldeles maattet forbigaae, da ogsaa Antallet af deres faste Arbeidere uden nærmere Bestemmelse opgives at være variabelt; dette er saaledes t. Ex. Tilfældet med den grønlandske Handels Trankogeri.

Rubriken for Fabrikernes Anlæggelsestid m. m. er bleven noget forskjellig udfyldt paa Listerne, snart med det Aar, da Bedriften virkelig begyndtes, snart med det Aar, da den blev overtaget af sin nuværende Eier, og lignende. For nogle Næringsbrug er Tidspunktet for Begyndelsen angivet at være «ubekjendt»; men man har da paa Oversigten henført et saadant Brug til Tiden «förend Aaret 1847», hvad der vel i de fleste Tilfælde kan antages at være rigtigt.

Ligeledes ere Oplysningerne om Tiden for Fabrikbedriftenes

Udvidelse ikke altid paa Listerne angivne nøiagtigt, men kun betegnede som «successiv» eller med lignende almindelige Udtryk.

Hvad angaaer Oversigten for Landdistrikterne, har der ogsaa ved Affattelsen af Indberetningerne öiensynlig gjort sig meget forskjellige Anskuelser gjældende med Hensyn til hvilke Næringsbrug der bør ansees for «Fabriker eller fabrikmæssig drevne Haandværk». Medens saaledes nogle Retsbetjente hertil have henregnet enhver nok saa lille Mølle og ethvert nok saa ubetydeligt Teglværk, have andre derimod forbigaaet Möllerne, men medregnet Teglværkerne, og atter andre have heller ikke taget Hensyn til disse sidste eller opføre dem i alt Fald kun, naar deres Virksomhed har et større Omfang. Næringsbrug, der gaae ud paa den umiddelbare Fremskaffelse af et Naturprodukt, ere opførte i nogle Indberetninger, men udeladte i andre; i Beretningerne fra Bornholms Herreder gives der saaledes Oplysninger om eet Steenbrud og om to Kulværker, og i Beretningerne fra tre andre Jurisdiktioner i Landet nævnes «Törvefabriker» (tildels forenede med Teglværker), men om de betydelige Kalkbrud ved Faxe samt ved Daugbjerg og Mönsted m. m. give de vedkommende Indberetninger ingen Oplysning.

At samle alle de i de enkelte Indberetninger opførte Næringsbrug paa een Oversigt vilde saaledes for visse Virksomheder kun give et forvirret Billede af den virkelige Tilstand, og man har derfor udeladt af den samlede Oversigt de mindre Næringsbrug, der kun fandtes nævnte i Beretningerne fra nogle af Jurisdiktionerne.

Af Meelmøllerne ere alene Dampmøllerne, hvoraf der fandtes 6 nævnte i Listerne, optagne paa Oversigten, hvorimod 64 Vand- og Vindmøller, der vare nævnte i Beretningerne fra 10 Jurisdiktioner, og iøvrigt alle syntes at være meget smaae, ere udeladte. Ligeledes ere 18 Bagerier, der vare opførte i 2 Indberetninger, og som væsentligst drives i Forbindelse med Möller, udeladte af Oversigten.

De 3 Törvefabriker, som vare nævnte i Beretningerne, ere forbigaaede som saadanne paa Oversigten, da tilmed de to af dem tillige angives at være Teglværker og derfor ere indbefattede under denne Klasse. Derimod ere de to Kulværker (Sorthat og Hasle Kulværker) paa Grund af deres mere enestaaende Virksomheds-Art optagne paa Oversigten.

Teglværkerne findes, som foran omtalt, anførte i en stor Deel af Indberetningerne, medens de dog slet ikke ere nævnte i 53 af Beretningerne. Da flere af de anførte Værker imidlertid ere meget smaae, og deres Virksomhed neppe strækker sig ud over den aller-

nærmeste Omegn, har man anseet det for rigtigt paa Oversigten kun at optage de Teglværker, hvis Virksomhed kunde antages at have et større Omfang, hvortil man har henregnet saadanne, som have flere end 10 Arbeidere i deres Tjeneste, og af denne Slags fandtes der i Beretningerne et Antal af 52 nævnte. Desuden er der paa Oversigten særligt opført et Antal af 10 Teglværker, som tillige ere Kalkværker, da det ved de fleste af dem ikke kan sees, om Hovedvirksomheden er Teglblanding eller Kalkblanding.

Af Brændeviinsbrænderier findes der i Beretningerne fra samtlige Land-Jurisdiktioner et Antal af 9 nævnte, hvilke man har optaget paa den samlede Oversigt, uagtet der vel efter Toldvæsenets Opgivelse (jfr. Statistisk Tabelværk, 3^{die} Række, 19de Bind) i Finantsaaret 18^{70/71} skulde være ialt 28 Land-Brænderier her i Riget. Efter Folketællingen i Aaret 1870 (jfr. Statistisk Tabelværk, 3^{die} Række, 18de Bind) fandtes der dog i Landdistrikterne, indbefattet Handelspladserne, kun 16 «Brændeviinsbrændere» med 35 Medhjælpere; men da de paa de her omhandlede Beretninger anførte 9 Land-Brænderier havde 33 faste og 10 til 11 temporære Arbeidere, har man troet, at de øvrige Land-Brænderier, som ikke vare nævnte i Beretningerne, vare temmelig smaae Bedrifter, og man har derfor meent, at de anførte 9 Land-Brænderier vel burde optages paa Oversigten. Af lignende Grund har man ogsaa anseet det for rigtigt at optage paa Oversigten de meget faa Ölbryggerier, der findes nævnte i Beretningerne fra Land-Jurisdiktionerne.

Angaaende Oversigten over Fabriker og fabrikmæssig drevet Haandværk i Provinds-Kjøbstæderne og i Handelspladserne maa det ligeledes erindres, at de Indberetninger, som ligge til Grund for denne, ere indkomne fra de vedkommende Övrigheder, som meget ofte have haft höist forskjellige Anskuelser om, hvilke Anlæg der skulde optages paa Indberetningerne. Det viser sig derfor ogsaa her, at ved mange Erhverv, hvor det vistnok er saare vanskeligt at drage en Grændse imellem hvad der drives fabrikmæssig og hvad der drives haandværksmæssig, er der i de forskjellige Kjøbstæder benyttet en forskjellig Fremgangsmaade, idet i nogle Kjøbstæder alle Næringsbrug af en vis Art ere opførte paa Indberetningerne uden Hensyn til, at adskillige af dem kun vare meget ubetydelige i Omfang, medens i andre Kjøbstæder slet ingen lignende Næringsbrug ere nævnte paa Beretningerne, uagtet dog nogle af dem vistnok kunde siges at drives fabrikmæssig og i alt Fald vare betydeligere end mange, der andetsteds vare nævnte.

Da Materialet saaledes kun giver ufuldstændig Oplysning om

flere Erhverv i Provinds-Kjøbstæderne og i Handelspladserne, har man ogsaa her anseet det for rigtigst ganske at udelade nogle af disse paa Oversigten. Bogtrykkerier og Steentrykkerier ere navnlig ikke optagne paa Oversigten, da kun Indberetningerne fra 4 Kjøbstæder, nemlig Odense, Faaborg, Holbæk og Varde, herom indeholdt Oplysning, medens det er upaatvileligt, at i flere Kjøbstæder findes Bogtrykkerier, der i Betydning ikke staae tilbage for hine. Af lignende Grund ere 10 Vand- og Vindmøller, som kun fandtes anførte i Beretningerne fra 5 Kjøbstæder, udeladte. Ligeledes ere Bagerierne forbigaaede, hvoraf kun 2 vare anførte i Forbindelse med Mølle-Næringsbrug i Beretningerne fra 2 Kjøbstæder. Af Teglværkerne ere kun 14, hvis Virksomhed maatte antages at have et større Omfang, foruden 3, der vare forbundne med Kalkværker, optagne paa Oversigten. Af Brændeviinsbrænderierne fandtes der i Beretningerne fra de enkelte Kjøbstæder vel kun nævnt et Antal af 98, medens der efter Toldvæsenets Opgivelser i Finantsaaret 18⁷⁰/₇₁ skulde være i Alt 220; men da det paa den anden Side fremgik af Folketællingslisterne for Aaret 1870, at der i Provinds-Kjøbstæderne under Næring som «Brændeviinsbrændere» kun var opført 107 Hovedpersoner med 160 Medhjælpere, medens derimod efter Beretningerne om Fabrikerne de deri nævnte 98 Brænderier havde 348 til 355 faste (foruden 87 til 92 temporære) Arbeidere, turde det dog antages, at i alt Fald de større Anlæg af denne Art vare nævnte i Beretningerne, og at det derfor var rigtigst at optage disse Anlæg paa Oversigten, saaledes som de i Materialet vare givne. Af Ölbryggerierne var der anført et Antal af 47 med 230 faste (foruden 36 til 87 temporære) Arbeidere, medens der efter Folketællingen i 1870 under Næring som «Bryggere» var opført i Provinds-Kjøbstæderne 144 Hovedpersoner, men kun med 125 Medhjælpere, saa at der ogsaa her syntes at være Grund til at antage, at alle de større Anlæg vare nævnte i Beretningerne fra de enkelte Kjøbstæder, og de ere derfor ligeledes optagne paa Oversigten.

Endnu maa det bemærkes, at den hermed følgende Oversigt over Fabrikvirksomheden i Provinds-Kjøbstæderne og i Handelspladserne er udarbejdet i en fra den tidligere ved Skrivelse af 8de Januar d. A. sendte noget forandret Form for bedre at kunne sammenstilles med de to andre Oversigter for Kjøbenhavn og for Landdistrikterne.

Endvidere maa man tilføie, at forsaavidt det ovenfor ved Oversigten for Kjøbenhavn er bemærket, at Betegnelsen paa Listerne af Arbejderne som «faste» eller «temporære» ikke altid synes at være

ensartet gennemført for Fabrikvirksomheder af samme Art, samt at Tiden for Anlæggelsen eller Udvidelsen af Virksomheden ikke overalt er angivet nøiagtigt, gjælder det Samme ogsaa om Beretningerne saavel fra Landdistrikterne som fra Kjøbstæderne, og at man derfor ogsaa her har fulgt de samme Regler som med Hensyn til Kjøbenhavn.

Sluttelig maa det erindres, at Indberetningerne i Reglen kun indeholde Oplysning om Fabrikvirksomhedens Beskaffenhed, Antallet af Arbejderne og Tidspunktet for Virksomhedens Begyndelse eller Udvidelse. Ved Siden heraf have dog enkelte Fabrikeiere givet mere eller mindre udførlige Oplysninger om deres Produktions Størrelse og tildeels ogsaa om Arbejdslønnen; men da disse sidstnævnte Oplysninger kun som anført ere givne meget enkeltviis og i alt Fald langt fra for nogen Klasse af Næringsbrug ere fuldstændig meddelte, uden hvor der netop findes kun et enkelt Næringsbrug af en vis Art, har man ikke kunnet optage nogen Oplysning om de sidstnævnte Punkter paa de samlede Oversigter.

Kaster man med disse Bemærkninger for Øie et Blik paa den medfølgende Oversigt for hele Kongeriget, vil det behagelig erfares, at der i Kongeriget ialt fandtes 1400 Fabriker og fabrikmæssig drevne Haandværk; ved hvilke imellem 22500 og 22800 faste samt imellem 7100 og 7700 temporære Arbejdere vare beskjæftigede. Af disse Anlæg havde imidlertid en ikke ringe Deel et temmelig lille Omfang; kun i 255, altsaa kun i lidt over en femte Deel af dem, var Arbejdernes Antal over 25. Omtrent en fjerde Deel af disse Anlæg, nemlig 374, vare etablerede siden 1864, og lægges hertil, at 231 af de ældre før 1864 anlagte Fabriker eller fabrikmæssig drevne Haandværk siden det sidstnævnte Aar betydeligen ere blevne udvidede, vil det ikke kunne oversees, hvilket betydeligt Opsving Industrien har taget siden Freden.

Med disse Oplysninger, der vistnok kunde suppleres med flere, om det af denne Undersøgelse fremgaaede Resultat har jeg den Ære tjenstligst at indsende denne min ærbødige Skrivelse til Finantsministeriet, idet jeg udbeder mig dets Samtykke til at optage den trykt i det næste udkommende Bind af «Statistiske Meddelelser».

C. N. David.

Oversigter

over

Fabriker og fabrikmæssig drevne Haandværk i Danmark

i Aarene 1871 og 1872.

- 1) Oversigt for Hovedstaden Kjöbenhavn, 1872.
 - 2) Oversigt for Provinds-Kjöbstæderne og Handelspladserne, 1871.
 - 3) Oversigt for Landdistrikterne, 1872.
 - 4) Samlet Oversigt for hele Landet, 1871 og 1872.
-

I. Oversigt over Fabriker og fabrikmæssig drevne

	Antal af Fabriker.	Af disse Fabriker bleve anlagte i Tidsrummet				Af de ældre Fabriker udvidedes fra 1864 til 1872.	Antallet af Arbejdere i samtlige Fabriker.	
		för 1847.	fra 1847 til 1857.	fra 1858 til 1863.	fra 1864 til 1872.		Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.
I. Papir, Skrive- og Tegne-rekvisiter, Malerarbeide m. m.								
Kortfabriker	2	1	"	1	"	"	49	"
Maskefabrik	1	1	"	"	"	"	1	1
Papirposefabriker	3	"	"	1	2	1	13	96
Tapetfabriker	3	1	"	1	1	"	33	30-40
Persienne- og Rullegardin-fabriker	5	1	1	1	2	1	53-55	9
Voxdugfabriker	2	2	"	"	"	"	82	12-14
Skiltefabrik	1	"	"	"	1	"	"	8
Blyantfabriker	2	1	1	"	"	"	5	"
II. Instrumenter.								
Fabrikation af chirurgiske In-strumenter	4	1	2	"	1	2	48	14
— af fysisk-optiske do.	8	4	3	"	1	1	62	5-22
— af musikalske do. (uden Pianofortefabrikation)	3	2	1	"	"	"	8	"
Pianofortefabriker	12	1	5	2	4	1	175-177	13-14
III. Hör, Hamp, Bomuld, Uld, Silke, Fjer, Haar m. m.								
Kradsuldfabriker	2	1	"	1	"	1	225-245	"
Vatfabriker	4	"	1	1	2	"	21	3
Forskjellige Fabriker for Til-virkning af Manufakturvarer	13	7	3	"	3	3	476-488	25
Farverier	4	4	"	"	"	"	345-350	"
Fabrikation af kunstige Blom-ster	3	"	1	1	1	1	28	16-20
Hattefabriker	3	"	3	"	"	"	53	"
Straahattefabriker	8	"	2	2	4	1	91	87-90
Halsbindfabriker	2	1	"	1	"	"	10	"
Dame- Ekviperings- Etablis-sement	4	"	1	1	2	"	720	467-567
Fabrikation af Rebslagerarbeide	1	"	1	"	"	1	45	"
— af Seil-, Flag- og Kompas-magerarbeide	2	2	"	"	"	"	21-23	26-28
— Börstenbinderarbeide	1	"	1	"	"	"	5	2
Krölhaarsfabrik	1	"	1	"	"	"	18	"

Haandværk i Hovedstaden Kjöbenhavn 1872.

Antallet af Arbeidere i de efter 1864 anlagte Fabriker.		Antallet af Arbeidere i de Fabriker, der ere anlagte før 1864, men betydelig udvidede efter dette Tidspunkt.		Af samtlige Fabriker havde i 1872					
Faste Arbeidere.	Temporære Arbeidere.	Faste Arbeidere.	Temporære Arbeidere.	indtil 5 Ar- beidere.	5-10.	10-25.	25-50.	50-100.	over 100 Arbeidere.
"	"	"	"	1	"	"	1	"	"
"	"	"	"	1	"	"	"	"	"
3	46	10	50	"	"	1	1	1	"
11	"	"	"	1	"	1	"	1	"
14	"	14	"	"	3	1	1	"	"
"	"	"	"	"	"	"	1	1	"
"	8	"	"	"	1	"	"	"	"
"	"	"	"	2	"	"	"	"	"
6	"	17	6	"	2	1	1	"	"
2	2	8	3-20	4	2	1	1	"	"
"	"	"	"	3	"	"	"	"	"
19	"	10	4	4	3	4	"	1	"
"	"	80-100	"	"	"	"	"	1	1
14	"	"	"	2	1	1	"	"	"
116	5	118	"	"	1	3	6	3	"
"	"	"	"	1	"	1	1	"	1
25	"	"	14-18	1	"	2	"	"	"
"	"	"	"	"	1	1	1	"	"
72	8	12	4	3	1	2	"	2	"
"	"	"	"	1	1	"	"	"	"
5	30	"	"	"	"	2	"	"	2
"	"	45	"	"	"	"	1	"	"
"	"	"	"	"	"	1	1	"	"
"	"	"	"	"	1	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	1	"	"	"

	Antal af Fabrikker.	Af disse Fabrikker bleve anlagte i Tidsrummet				Af de ældre Fabrikker udvidedes fra 1864 til 1872.	Antallet af Arbeidere i samtlige Fabrikker.	
		för 1847.	fra 1847 til 1857.	fra 1858 til 1863.	fra 1864 til 1872.		Faste Arbeidere.	Temporære Arbeidere.
IV. Læder, Skind m. m.								
Garverier	11	5	"	3	3	1	161-167	8-9
Læderfabrik	1	"	"	"	1	"	8	"
Fabrik for Læderlakering . . .	1	1	"	"	"	"	3	"
Fabrikation af Sadelmagerarb.	3	1	1	1	"	"	25	9
Pidskefabrik	1	"	"	"	1	"	4	"
Handskefabrikker	17	4	3	3	7	"	1254-1264	729
Guttaperchafabrikker	2	"	"	1	1	"	6	2
V. Træ, Horn, Been, Kork m. m.								
Træskjærerier m. m.	11	2	3	3	3	3	108-117	4
Fabrikation af Bødkerarbeide	1	"	"	1	"	1	100	20-25
Meubelfabrikker	8	5	"	1	2	1	458-483	12-17
Billardfabrik	1	"	1	"	"	"	2-3	"
Proppeksjærerier	4	"	1	2	1	"	71	"
Paraplyfabrikker, Dreierarbeide	10	2	3	4	1	1	99-100	45-50
VI. Leerverar, Steentöi, Glas m. m.								
Teglværk	1	"	1	"	"	"	4	40-50
Porcellainsfabrikker	2	1	1	"	"	1	207	57
Leerverar- og Fajancefabrikker .	2	"	2	"	"	"	10	1
Speilfabrik	1	"	"	1	"	"	3	"
Sandsteensfabrik	1	"	"	"	1	"	15-30	"
Fabrik for Stuccaturarbeide . .	1	"	"	1	"	"	20	10
VII. Arbeider i ædle o. uædle Metaller, Maskiner m. m.								
Sölvvarefabrik	1	"	1	"	"	1	60	10
Nysölvfabrikker	3	1	"	"	2	"	16	2
Fabrikation af Forgyltningsarb.	2	2	"	"	"	"	24	"
Elektropletfabrikker og lign. . .	5	"	3	"	2	"	74	22
Blikvarefabrikker	3	1	1	"	1	1	42-44	"
Metalstoberier (ud. Jernstober.)	3	2	1	"	"	1	14-15	3
Naalefabrik	1	1	"	"	"	"	5	10-12
Filefabrik	1	1	"	"	"	"	8	2
Forskj. Jernvarefabrikker (Jernstoberier, Maskinfabr. m. m.)	28	13	7	3	5	4	2008-2063	30-32
Symaskinefabrikker	6	"	"	2	4	"	27	6
Geværfabrikker	2	"	1	"	1	"	91	"
Vognfabrikker	8	1	4	1	2	"	175-180	5
Skibsbyggeri	1	"	"	1	"	1	50	30-40

Oversigt I.

Antallet af Arbeidere i de efter 1864 anlagte Fabriker.		Antallet af Arbeidere i de Fabriker, der ere anlagte før 1864, men betydelig udvidede efter dette Tidspunkt.		Af samtlige Fabriker havde i 1872					
Faste Arbeidere.	Temporære Arbeidere.	Faste Arbeidere.	Temporære Arbeidere.	indtil 5 Arbeidere.	5-10.	10-25.	25-50.	50-100.	over 100 Arbeidere.
44	1	20	5	1	4	4	2	"	"
8	"	"	"	"	1	"	"	"	"
"	"	"	"	1	"	"	"	"	"
"	"	"	"	1	1	1	"	"	"
4	"	"	"	1	"	"	"	"	"
138-144	113	"	"	"	2	6	1	2	6
3	2	"	"	2	"	"	"	"	"
43	"	32-39	"	4	2	5	"	"	"
"	"	100	20-25	"	"	"	"	"	1
36-11	"	40	2	"	"	4	1	1	2
"	"	"	"	1	"	"	"	"	"
11	"	"	"	1	"	1	2	"	"
6	3	4	12	1	4	4	"	1	"
"	"	"	"	"	"	"	1	"	"
"	"	115	"	"	"	"	"	"	2
"	"	"	"	1	1	"	"	"	"
"	"	"	"	1	"	"	"	"	"
15-30	"	"	"	"	"	1	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	1	"	"
"	"	60	10	"	"	"	"	1	"
6	2	"	"	2	1	"	"	"	"
"	"	"	"	"	1	1	"	"	"
32	22	"	"	2	1	"	2	"	"
16	"	14	"	"	"	3	"	"	"
"	"	5-6	"	1	2	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	1	"	"	"
"	"	"	"	"	1	"	"	"	"
109-114	10-12	248-298	3	2	4	9	6	2	5
23	"	"	"	4	1	1	"	"	"
80	"	"	"	"	"	1	"	1	"
20	"	"	"	"	2	4	2	"	"
"	"	50	30-40	"	"	"	"	1	"

	Antal af Fabriker.	Af disse Fabriker bleve anlagte i Tidsrummet				Af de ældre Fabriker udvidedes fra 1864 til 1872.	Antallet af Arbejdere i samtlige Fabriker.	
		for 1847.	fra 1847 til 1857.	fra 1858 til 1863.	fra 1864 til 1872.		Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.
VIII. Malme og Mineralier, chemiske Fabrikata, Belysningsmidler m. m.								
Kalkværk	4	2	"	"	2	"	90	4
Cementfabrik	1	"	1	"	"	"	20	8
Gibsbrænderi	1	"	"	"	1	"	10	"
Saltværk	1	"	1	"	"	"	7	2
Asphalffabrik	1	"	"	"	1	"	3	"
Tagpapfabrik	1	"	"	1	"	"	6	12-15
Chemiske Fabriker	4	"	"	2	2	2	119	24
Svovlstikkefabriker	2	1	"	"	1	"	58	10
Gas- og Kokesværk m. m. . .	1	"	"	1	"	"	125	115
Kokesværk	1	"	"	"	1	"	10	"
Oliemøller	2	1	1	"	"	"	56	"
Lysestøberier m. m.	4	1	1	1	1	"	17	17
Sæbefabriker m. m.	7	4	2	1	"	1	41-42	1
Beenkulsfabrik	1	"	1	"	"	"	6	"
Farvefabriker m. m.	11	2	2	2	5	"	58	1
Lakfabriker	2	1	1	"	"	"	2	"
IX. Fortæringsgjenstande m. m.								
Damp-Meelmøller	13	4	3	3	3	2	289-290	56-68
Stivelsefabriker	3	"	1	1	1	"	26-31	2
Sukkerraffinaderier	3	3	"	"	"	2	315	"
Sukkervarefabriker m. m. . . .	8	1	1	1	5	1	27	20-25
Chocoladefabriker	8	5	1	2	"	3	53-59	3-4
Kaffebrænderier m. m.	2	"	"	2	"	1	17	"
Cichoriefabrik	1	"	1	"	"	"	110	"
Sennepefabriker	5	2	"	1	2	2	42-43	14
Fabrik for tørrede Grøntsager	1	"	"	"	1	"	"	6
Slagterier, Salterier	2	1	"	"	1	1	48	22-32
Ølbryggerier	17	8	5	3	1	4	270	10-14
Maltgjørerier	4	1	"	1	2	"	10	"
Brændeviinsbrænderier	58	25	22	6	5	7	277-281	13-14
Sprittfabriker	2	"	2	"	"	"	15	"
Likørfabriker	1	1	"	"	"	"	4	"
Eddikefabriker	7	1	1	1	4	"	16-18	10-11
Mineralvandsfabriker	8	1	1	1	5	1	62	97-107
Cigar- og Tobaksfabriker . . .	39	6	11	8	14	"	1325-1353	190
Tilsammen	463	144	120	79	120	56	11273-11494	2508-2734

Oversigt I.

Antallet af Arbejdere i de efter 1864 anlagte Fabriker.		Antallet af Arbejdere i de Fabriker, der ere anlagte før 1864, men betydelig udvidede efter dette Tidspunkt.		Af samtlige Fabriker havde i 1872					
Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.	Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.	Indtil 5 Arbejdere.	5—10.	10—25.	25—50.	50—100.	over 100 Arbejdere.
76	4	"	"	1	2	"	"	1	"
"	"	"	"	"	"	"	1	"	"
10	"	"	"	"	1	"	"	"	"
"	"	"	"	"	1	"	"	"	"
3	"	"	"	1	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	1	"	"	"
5	4	114	20	2	"	"	"	2	"
30	10	"	"	"	"	"	2	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	1
10	"	"	"	"	1	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	1	1	"	"
1	1	"	"	3	"	"	1	"	"
"	"	14	"	4	2	1	"	"	"
"	"	"	"	"	1	"	"	"	"
35	1	"	"	7	3	1	"	"	"
"	"	"	"	2	"	"	"	"	"
106	6-8	42	"	1	"	8	3	1	"
8	2	"	"	1	1	1	"	"	"
"	"	261	"	"	"	"	"	1	2
13	20-25	6	"	4	3	1	"	"	"
"	"	9-10	3-4	5	1	2	"	"	"
"	"	11	"	"	1	1	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	1
7-8	2	18	12	1	1	3	"	"	"
"	6	"	"	"	1	"	"	"	"
30	10-20	18	12	"	"	"	2	"	"
30	"	100	3-4	2	8	2	5	"	"
4	"	"	"	4	"	"	"	"	"
17-18	"	68	4	43	10	4	1	"	"
"	"	"	"	1	"	1	"	"	"
"	"	"	"	1	"	"	"	"	"
10	5	"	"	5	2	"	"	"	"
22	27	15	20	2	1	3	1	1	"
145-168	6	"	"	9	11	7	5	2	5
1443-1499	356-375	1678-1757	237-275	149	96	106	56	27	29

II. Oversigt over Fabriker og fabrikmæssig drevne Haandværk

	Antal af Fabriker.	Af disse Fabriker bleve anlagte i Tidsrummet				Af de ældre Fabriker udvidedes fra 1864 til 1871.	Antallet af Arbejdere i samtlige Fabriker.	
		før 1847.	fra 1847 til 1857.	fra 1858 til 1863.	fra 1864 til 1871.		Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.
I. Papir, Skrive- og Tegne- rekvisiter, Malerarbeide m. m.								
Papirfabriker	3	2	1	"	"	1	267	33
Papæskefabrik	1	"	"	"	"	1	3	33
Tapetfabriker	2	"	"	1	1	1	14-17	"
Persiennefabrik	1	"	"	"	"	1	1	2
III. Hør, Hamp, Bomuld, Uld, Silke, Fjer, Haar m. m.								
Kradsuldfabriker	6	3	"	1	2	1	181	120-160
Vatfabriker	5	1	"	2	2	"	6	4
Forskjellige Fabriker for Til- virkning af Manufakturvarer	62	13	21	13	15	21	1713	501-507
Farverier	32	18	6	1	7	6	115-116	19
Hattefabrik	1	1	"	"	"	1	14-16	"
IV. Læder, Skind m. m.								
Garverier	42	16	13	5	8	8	175	95-99
Handskfabriker	10	2	2	1	5	"	61	561
V. Træ, Horn, Been, Kork.								
Træskjæreri m. m.	16	1	5	"	10	2	82	36-37
Imprægneringsanstalt	1	"	"	1	"	"	"	25-30
VI. Leerverer, Steentöi, Glas m. m.								
Teglværker i Forbindelse med Kalkværker	3	"	3	"	"	1	2	44-46
Større Teglværker (uden For- bindelse med Kalkværker) ¹⁾	14	4	7	1	2	5	167-170	188-207
Terracottafabriker	2	"	1	1	"	1	14	2
Forskjellige Leerverefabriker	19	6	6	5	2	6	239	47
Glasværker	2	"	2	"	"	2	108	6

¹⁾ I flere Indberetninger opføres desuden 11 mindre Teglværker med 40-41 faste og 35-36 temporære Arbejdere.

i Provinds-Kjøbstederne og i Handelspladserne 1871.

Antallet af Arbejdere i de efter 1864 anlagte Fabriker.		Antallet af Arbejdere i de Fabriker, der ere anlagte før 1864, men betydelig udvidede efter dette Tidspunkt		Af samtlige Fabriker havde i 1871					
Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.	Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.	indtil 5 Arbejdere.	5-10.	10-25.	25-50.	50-100	over 100 Arbejdere
"	"	228	17	"	1	"	1	"	1
3	33	"	"	"	"	"	1	"	"
9	"	5-8	"	"	2	"	"	"	"
1	2	"	"	1	"	"	"	"	"
48	"	30	80-120	"	"	2	1	2	1
2	3	"	"	5	"	"	"	"	"
195	24-25	1312	298-300	12	14	23	5	4	4
11-12	4	31	8	24	7	1	"	"	"
"	"	14-16	"	"	"	1	"	"	"
22	13	60	32-36	28	10	3	1	"	"
34	325	"	"	"	"	2	3	3	2
52	29	24	5	10	1	5	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	1	"	"
"	"	2	16	"	1	2	"	"	"
30	8	86	128	"	"	11	1	2	"
"	"	9	2	1	"	1	"	"	"
5	"	192	39	11	4	3	"	"	1
"	"	108	6	"	"	"	1	1	"

	Antal af Fabrikker.	Af disse Fabrikker bleve anlagte i Tidsrummet				Af de ældre Fabrikker udvidedes fra 1864 til 1871.	Antallet af Arbejdere i samtlige Fabrikker.	
		før 1847.	fra 1847 til 1857.	fra 1858 til 1863.	fra 1864 til 1871.		Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.
VII. Arbejder i ædle og uædle Metaller, Maskiner m. m.								
Kobberværk	1	1	"	"	"	"	20	"
Forskjellige Jernvarefabrikker (Jernstøberier, Maskinfabrikker)	86	20	32	10	24	19	1827-1842	213-230
Symaskinefabrikker	5	"	"	3	2	2	44	10
Vognfabrikker	12	1	7	1	3	1	87	9
Skibsbyggerier	13	4	4	"	5	"	241-246	24-32
Møllebyggeri	1	"	"	1	"	1	6	10
VIII. Malme og Mineralier, chemiske Fabrikata, Belysningsmidler m. m.								
Kalkværker (ud. Teglværker) ¹⁾	29	8	11	3	7	2	49-50	56-61
Cementfabrikker	5	2	2	"	1	"	26	2
Saltraffinaderier m. m.	8	1	3	3	1	1	23	19-21
Chemiske Fabrikker	2	"	"	2	"	1	13	2-3
Gjødningsfabrikker	7	"	1	"	6	"	41	12-18
Svovlstikkefabrikker	2	"	1	1	"	2	80	"
Krudtværk	1	1	"	"	"	"	15-17	"
Kokesværker m. m.	4	"	"	1	3	"	20	6
Trankogeri	1	1	"	"	"	"	2	"
Oliemøller	3	1	2	"	"	1	19	7
Lysestøberier	5	3	1	"	1	"	7	6
Sæbefabrikker m. m.	13	5	2	2	4	3	70-71	20-21
Færfabrikker m. m.	4	"	2	1	1	"	11	1
Lümkogier	3	1	1	1	"	"	10	3-4
IX. Fortæringsgjenstande m. m.								
Damp-Meelmøller	8	1	4	1	2	2	65	15
Sukkervarefabrikker	6	"	1	1	4	"	12	8
Chocoladefabrikker	2	1	1	"	"	"	2	1-2
Cichoriefabrikker	3	"	1	"	2	"	47	74-82
Slakteri	1	"	"	"	1	"	"	6
Ølbryggerier	47	10	14	10	13	7	230	36-87
Brændeviinsbrænderier	98	61	20	8	9	22	348-355	87-92
Sprittfabrik	1	1	"	"	"	"	15-20	10-15
Likørfabrik	1	"	1	"	"	"	1	1
Eddikebryggerier	5	"	3	"	2	"	8	5-20
Mineralvandsfabrikker	11	"	"	2	9	1	43-45	36-43
Cigar- og Tobaksfabrikker	69	25	12	13	19	4	1038-1041	627-635
Tilsammen	679	215	193	96	175	125	7582-7632	3022-3240

¹⁾ Kalkværker, som ere forbundne med Teglværker, ere opførte under Klassen VI.

Oversigt II.

Antallet af Arbejdere i de efter 1864 anlagte Fabriker.		Antallet af Arbejdere i de Fabriker, der ere anlagte før 1864, men betydelig udvidede efter dette Tidspunkt.		Af samtlige Fabriker havde i 1871					
Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.	Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.	indtil 5 Arbejdere.	5-10.	10-25.	25-50.	50-100.	over 100 Arbejdere.
"	"	"	"	"	"	1	"	"	"
217-219	102	857	84-98	11	20	34	12	6	3
5	2	35	8	3	"	2	"	"	"
22	2	10	"	5	2	5	"	"	"
63-68	6-10	"	"	"	2	8	3	"	"
"	"	6	10	"	"	1	"	"	"
9	21-22	4-5	8-12	24	5	"	"	"	"
6	"	"	"	3	1	1	"	"	"
3	"	4	11	6	"	2	"	"	"
"	"	9	2-3	1	"	1	"	"	"
39	12-18	"	"	4	1	2	"	"	"
"	"	80	"	"	"	"	2	"	"
"	"	"	"	"	"	1	"	"	"
15	5	"	"	1	3	"	"	"	"
"	"	"	"	1	"	"	"	"	"
"	"	7	5	"	2	1	"	"	"
"	2	"	"	5	"	"	"	"	"
9	3	24	5	6	5	2	"	"	"
3	"	"	"	3	1	"	"	"	"
"	"	"	"	2	1	"	"	"	"
14	15	20	"	1	4	3	"	"	"
7	7	"	"	5	1	"	"	"	"
"	"	"	"	2	"	"	"	"	"
20	74-82	"	"	"	"	"	2	1	"
"	6	"	"	"	1	"	"	"	"
47	8	60	16-67	33	8	4	2	"	"
36	2-3	134-140	42-43	79	14	5	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	1	"	"
"	"	"	"	1	"	"	"	"	"
3	"	"	"	4	"	1	"	"	"
28-29	30-36	12	"	5	3	3	"	"	"
348	181-183	264	103	13	12	26	12	4	2
1306-1315	919-948	3627-3639	925-1042	310	126	157	49	23	14

III. Oversigt over Fabriker og fabrikmæssig

	Antal af Fabriker.	Af disse Fabriker bleve anlagte i Tidsrummet				Af de ældre Fabriker udvidedes fra 1864 til 1872	Antallet af Arbeidere i samtlige Fabriker.	
		för 1847.	fra 1847 til 1857.	fra 1858 til 1863.	fra 1864 til 1872.		Faste Arbeidere.	Temporære Arbeidere.
I. Papir, Malerarbeide m. m.								
Træsliberier (Fabrikation af Papirmasse)	3	"	"	"	3	"	25	7-8
Papirfabriker	6	3	2	"	1	2	342	4
III. Hör, Hamp, Bomuld, Uld, Silke, Fjer, Haar m. m.								
Kradsuldfabriker	3	2	1	"	"	"	18	22-32
Forskjellige Fabriker for Tilvirkning af Manufakturvarer	41	17	10	1	13	6	1066-1076	129-132
Farverier	3	"	"	1	2	"	33	24
Fabrikation af Røbslagerarbeide	1	1	"	"	"	"	80	20
Tangvaskerier	2	"	"	"	2	"	4-12	2
IV. Læder, Skind m. m.								
Garverier	8	5	1	"	2	1	32	15-17
V. Træ, Horn, Been, Kork m. m.								
Træskjærerier	6	"	1	"	5	"	16	1
Fabrikation af Bødkerarbeide	1	"	1	"	"	"	8	"
Fabrikation af Dreierarbeide	2	"	1	"	1	"	12	4-5
VI. Leervarer, Steentöi, Glas m. m.								
Teglværker i Forbindelse med Kalkværker	10	3	5	1	1	5	116-128	113-146
Större Teglværker (uden Forbindelse med Kalkværker) ¹⁾	52	19	20	3	10	17	593-595	889-912
Terracottafabriker	1	1	"	"	"	"	47	"
Forskjellige Leervare-Fabriker	8	1	1	1	5	"	26-27	1
Glasværker	2	1	1	"	"	2	196	29-44
Speilfabrik	1	"	1	"	"	"	4	"

¹⁾ I flere Indberetninger opføres desuden 126 mindre Teglværker med 405-411 faste og 264-271 temporære Arbeidere.

drevne Haandværk i Landdistrikterne 1872.

Antallet af Arbejdere i de efter 1864 anlagte Fabriker.		Antallet af Arbejdere i de Fabriker, der ere anlagte før 1864, men betydelig udvidede efter dette Tidspunkt.		Af samtlige Fabriker havde i 1872					
Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.	Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.	indtil 5 Arbejdere.	5-10.	10-25.	25-50.	50-100.	over 100 Arbejdere.
25	7-8	"	"	1	"	2	"	"	"
12	"	110	1	2	"	1	"	1	2
"	"	"	"	"	2	1	"	"	"
69	17	209-219	35-38	14	8	7	5	3	4
26	20	"	"	1	"	1	1	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	1	"
4-12	2	"	"	1	1	"	"	"	"
3	"	8	10-12	5	2	1	"	"	"
14	1	"	"	6	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	1	"	"	"	"
12	"	"	"	1	"	1	"	"	"
24	6	42-54	58-81	"	1	5	3	1	"
114	150-156	266	438-442	"	"	35	8	8	1
"	"	"	"	"	"	"	1	"	"
18-19	"	"	"	7	1	"	"	"	"
"	"	196	29-44	"	"	"	"	"	2
"	"	"	"	1	"	"	"	"	"

	Antal af Fabrikker.	Af disse Fabrikker bleve anlagte i Tidsrummet				Af de ældre Fabrikker udvidedes fra 1864 til 1872.	Antallet af Arbejdere i samtlige Fabrikker.	
		før 1847.	fra 1847 til 1857.	fra 1858 til 1863.	fra 1864 til 1872.		Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.
VII. Arbejder i ædle og uædle Metaller, Maskiner m. m.								
Kobberværk	1	1	"	"	"	"	16-20	5-6
Forskjellige Jernvarefabrikker (Jernstøberier, Maskinfabrikker m. m.)	29	7	12	5	5	8	348-349	66-70
Vognfabrikker	3	1	"	2	"	1	151-156	10
Skibsbyggeri	1	"	1	"	"	"	20	10
VIII. Malme og Mineralier, kemiske Fabrikata, Belysningsmidler m. m.								
Kaolinslemmeri	1	"	"	"	1	"	10	20
Kalkværker (uden Forbindelse med Teglværker) ¹⁾	15	4	4	2	5	"	25	15
Cementfabrik	1	"	"	"	1	"	18	16
Kridtmølle	1	1	"	"	"	"	5	2
Saltværker	4	1	1	1	1	2	29-30	18-20
Asphaltfabrik	1	"	"	"	1	"	2	2-6
Gjødningsfabrikker	9	3	"	3	3	1	112-113	40-81
Kulværker	2	2	"	"	"	2	61	68
Tjærefabrik	1	"	"	"	1	"	2	"
Oliemøller	2	1	1	"	"	"	18	"
Lysefabrik	1	1	"	"	"	"	40	"
Lakfabrik	1	"	1	"	"	"	2	"
Liimfabrikker	2	2	"	"	"	"	8	30-34
IX. Fortæringsgjenstande m. m.								
Damp-Meelmøller	6	"	3	1	2	1	43	6
Stivelsefabrik	1	"	"	"	1	"	4-5	"
Chocoladefabrikker	2	"	"	"	2	"	9	"
Ølbryggerier	7	1	1	1	4	"	74-79	11-21
Maltgjørorier	2	"	"	1	1	"	2	"
Brændeviinsbrænderier	9	4	3	"	2	2	33	10-11
Eddikebryggerier	3	"	"	2	1	"	4-5	"
Mineralvandsfabrikker	2	"	"	"	2	"	11-12	10-20
Cigar- og Tobaksfabrik	1	"	"	"	1	"	11	5
Tilsammen	258	82	72	25	79	50	3676-3729	1604-1769

¹⁾ Kalkværker, som ere forbundne med Teglværker, ere opførte under Klassen VI.

Oversigt III.

Antallet af Arbejdere i de efter 1864 anlagte Fabriker.		Antallet af Arbejdere i de Fabriker, der ere anlagte før 1864, men betydelig udvidede efter dette Tidspunkt.		Af samtlige Fabriker havde i 1872					
Feste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.	Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.	indtil 5 Arbejdere.	5-10.	10-25.	25-50.	50-100.	over 100 Arbejdere.
"	"	"	"	"	"	1	"	"	"
30	14-15	104	17-19	8	8	8	4	1	"
"	"	120	10	"	"	2	"	"	1
"	"	"	"	"	"	"	1	"	"
10	20	"	"	"	"	"	1	"	"
6	5	"	"	15	"	"	"	"	"
18	16	"	"	"	"	"	1	"	"
"	"	"	"	"	1	"	"	"	"
5	5	21-22	5	"	2	2	"	"	"
2	2-6	"	"	"	1	"	"	"	"
22	22-23	3	6	6	1	"	1	"	1
"	"	61	68	"	"	"	1	1	"
2	"	"	"	1	"	"	"	"	"
"	"	"	"	1	"	1	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	1	"	"
"	"	"	"	1	"	"	"	"	"
"	"	"	"	1	1	"	1	"	"
4	"	12	"	2	2	2	"	"	"
4-5	"	"	"	1	"	"	"	"	"
9	"	"	"	1	1	"	"	"	"
20-25	"	"	"	4	1	1	"	1	"
1	"	"	"	2	"	"	"	"	"
6	3	7	"	6	3	"	"	"	"
1-2	"	"	"	3	"	"	"	"	"
11-12	10-20	"	"	"	1	1	"	"	"
11	5	"	"	"	"	1	"	"	"
485-500	305-328	1159-1182	677-726	90	38	73	29	17	11

IV. Oversigt over Fabriker og fabrikmæssig drevne

	Antal af Fabriker.	Af disse Fabriker bleve anlagte i Tidsrummet				Af de ældre Fabriker udvidedes fra 1864 til 1872.	Antallet af Arbeidere i samtlige Fabriker.	
		för 1847.	fra 1847 til 1857.	fra 1858 til 1863.	fra 1864 til 1872.		Feste Arbeidere.	Temporære Arbeidere.
I. Papir, Skrive- og Tegne-rekvisiter, Malerarbeide m. m.								
Træsliberier (Fabrikation af Papirmasse)	3	"	"	"	3	"	25	7-8
Papirfabriker	9	5	3	"	1	3	609	37
Kortfabriker	2	1	"	1	"	"	49	"
Maskefabrik	1	1	"	"	"	"	1	1
Papæskefabrik	1	"	"	"	1	"	3	33
Papirposefabriker	3	"	"	1	2	1	13	96
Tapetfabriker	5	1	"	2	2	1	47-50	30-40
Persienne- og Rullegardinfabr.	6	1	1	1	3	1	54-56	11
Voxdugfabriker	2	2	"	"	"	"	82	12-14
Skiltefabrik	1	"	"	"	1	"	"	8
Blyautfabriker	2	1	1	"	"	"	5	"
II. Instrumenter.								
Fabrikation af chirurgiske In-strumenter	4	1	2	"	1	2	48	14
— af fysisk-optiske do. . . .	8	4	3	"	1	1	62	5-22
— af musikalske do. (uden Pianofortefabrikation) . . .	3	2	1	"	"	"	8	"
Pianofortefabriker	12	1	5	2	4	1	175-177	13-14
III. Hør, Hamp, Bomuld, Uld, Silke, Fjer, Haar m. m.								
Kradsuldfabriker	11	6	1	2	2	2	424-444	142-192
Vatfabriker	9	1	1	3	4	"	27	7
Forskjellige Fabriker for Til-virkning af Manufakturvarer	116	37	34	14	31	30	3255-3277	655-664
Farverier	39	22	6	2	9	6	495-499	43
Fabrikation af konstige Blom-ster	3	"	1	1	1	1	28	16-20
Hattefabriker	4	1	3	"	"	1	67-69	"
Straahattefabriker	8	"	2	2	4	1	91	87-90
Halsbindfabriker	2	1	"	1	"	"	10	"
Dame-Ekviperings-Etablissem.	4	"	1	1	2	"	720	467-567
Fabrikation af Rebslagerarbeide	2	1	1	"	"	1	125	20
— af Seil-, Flag- og Kompas-magerarbeide	2	2	"	"	"	"	21-23	26-28
— Börstenbinderarbeide. . . .	1	"	1	"	"	"	5	2
Krøllhaarsfabrik	1	"	1	"	"	"	18	"
Tangvaskerier	2	"	"	"	2	"	4-12	2

Haandværk i Kongeriget Danmark 1871—1872.

Antallet af Arbejdere i de efter 1864 anlagte Fabriker.		Antallet af Arbejdere i de Fabriker, der ere anlagte før 1864, men betydelig udvidede efter dette Tidspunkt.		Af samtlige Fabriker havde i 1872					
Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.	Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.	indtil 5 Ar- bejdere.	5—10.	10—25.	25—50.	50—100.	over 100 Arbejdere.
25	7-8	"	"	1	"	2	"	"	"
12	"	338	18	2	1	1	1	1	3
"	"	"	"	1	"	"	1	"	"
"	"	"	"	1	"	"	"	"	"
3	33	"	"	"	"	"	1	"	"
3	46	10	50	"	"	1	1	1	"
20	"	5-8	"	1	2	1	"	1	"
15	2	14	"	1	3	1	1	"	"
"	"	"	"	"	"	"	1	1	"
"	8	"	"	"	1	"	"	"	"
"	"	"	"	2	"	"	"	"	"
6	"	17	6	"	2	1	1	"	"
2	2	8	3-20	4	2	1	1	"	"
"	"	"	"	3	"	"	"	"	"
19	"	10	4	4	3	4	"	1	"
48	"	110-130	80-120	"	2	3	1	5	2
16	3	"	"	7	1	1	"	"	"
380	46-47	1639-1649	333-338	26	23	33	16	10	8
37-38	24	31	8	26	7	3	2	"	1
25	"	"	14-18	1	"	2	"	"	"
"	"	14-16	"	"	1	2	1	"	"
72	8	12	4	3	1	2	"	2	"
"	"	"	"	1	1	"	"	"	"
5	30	"	"	"	"	2	"	"	2
"	"	45	"	"	"	"	1	1	"
"	"	"	"	"	"	1	1	"	"
"	"	"	"	"	1	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	1	"	"	"
4-12	2	"	"	1	1	"	"	"	"

	Antal af Fabrikker.	Af disse Fabrikker bleve anlagte i Tidsrummet				Af de ældre Fabrikker udvidedes fra 1864 til 1872.	Antallet af Arbeidere i samtlige Fabrikker.	
		før 1847.	fra 1847	fra 1858	fra 1864		Faste Arbeidere.	Temporære Arbeidere.
			til 1857.	til 1863.	til 1872.			
IV. Læder, Skind m. m.								
Garverier	61	26	14	8	13	10	368-374	118-125
Læderfabrik	1	"	"	"	1	"	8	"
Fabrik for Læderlakering	1	"	"	"	"	"	3	"
Fabrikation af Sadelmagerarb.	3	1	1	1	"	"	25	9
Pidskefabrik	1	"	"	"	1	"	4	"
Handskefabriker	27	6	5	4	12	"	1315-1325	1290
Guttaperchafabriker	2	"	"	1	1	"	6	2
V. Træ, Horn, Been, Kork m. m.								
Træskjæreri m. m.	33	3	9	3	18	5	206-215	41-42
Imprægneringsanstalt	1	"	"	1	"	"	"	25-30
Fabrikation af Bødkerarbeide	2	"	1	1	"	1	108	20-25
Meubelfabriker	8	5	"	1	2	1	458-483	12-17
Billardfabrik	1	"	1	"	"	"	2-3	"
Proppeksjæreri	4	"	1	2	1	"	71	"
Fabrikation af Dreierarbeide	12	2	4	4	2	1	111-112	49-55
VI. Leerverar, Steentöi, Glas m. m.								
Teglværker i Forbindelse med Kalkværker	13	3	8	1	1	6	118-130	157-192
Större Teglværker (uden Forbindelse med Kalkværker) ¹⁾	67	23	28	4	12	22	764-769	1117-1169
Porcellainsfabriker	2	1	1	"	"	1	207	57
Terracottafabriker	3	1	1	1	"	1	61	2
Forskjellige Leerverefabriker	29	7	9	6	7	6	275-276	49
Glasværker	4	1	3	"	"	4	304	35-50
Spelfabriker	2	"	1	1	"	"	7	"
Sandsteensfabrik	1	"	"	"	1	"	15-30	"
Fabrik for Stuccaturarbeide	1	"	"	1	"	"	20	10
VII. Arbeider i ædle o. uædle Metaller, Maskiner m. m.								
Sölvvarefabrik	1	"	1	"	"	1	60	10
Nysölvfabrik	3	1	"	"	2	"	16	2
Fabrikation af Forgyltningsarb.	2	2	"	"	"	"	24	"
Elektropletfabriker o. l.	5	"	3	"	2	"	74	22
Kobberværker	2	2	"	"	"	"	36-40	5-6
Blikvarefabriker	3	1	1	"	1	1	42-44	"
Metallstoberier (uden Jernstøb.)	3	2	1	"	"	1	14-15	3
Naalefabrik	1	1	"	"	"	"	5	10-12
Filefabrik	1	1	"	"	"	"	8	2
Forskjellige Jernvarefabr. (Jernstoberier, Maskinfabr. m. m.)	143	40	51	18	34	31	4183-4254	309-332
Symaskinefabriker	11	"	"	5	6	2	71	16
Geværfabriker	2	"	1	"	1	"	91	"
Vognfabriker	23	3	11	4	5	2	413-423	24
Skibsbyggerier	15	4	5	1	5	1	311-316	64-82
Möllebyggeri	1	"	"	1	"	1	6	10

¹⁾ I flere Indberetninger opføres desuden 137 mindre Teglværker med 445-452 faste og 299-307 temporære Arbeidere.

Oversigt IV.

Antallet af Arbejdere i de efter 1864 anlagte Fabriker.		Antallet af Arbejdere i de Fabriker, der ere anlagte før 1864, men betydelig udvidede efter dette Tidspunkt.		Afsamtlige Fabriker havde i 1872					
Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.	Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.	indtil 5 Arbejdere.	5-10.	10-25.	25-50.	50-100.	over 100 Arbejdere.
69	14	88	47-53	34	16	8	3	"	"
8	"	"	"	"	1	"	"	"	"
"	"	"	"	1	"	"	"	"	"
"	"	"	"	1	1	1	"	"	"
4	"	"	"	1	"	"	"	"	"
172-178	438	"	"	"	2	8	4	5	8
3	2	"	"	2	"	"	"	"	"
109	30	56-63	5	20	3	10	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	1	"	"
"	"	100	20-25	"	1	"	"	"	1
36-41	"	40	2	"	"	4	1	1	2
"	"	"	"	1	"	"	"	"	"
11	"	"	"	1	"	1	2	"	"
18	3	4	12	2	4	5	"	1	"
24	6	44-56	74-97	"	2	7	3	1	"
144	158-164	352	566-570	"	"	46	10	10	1
"	"	115	"	"	"	"	"	"	2
"	"	9	2	1	"	1	1	"	"
25-24	"	192	39	19	6	3	"	"	1
"	"	304	35-50	"	"	"	1	1	2
"	"	"	"	2	"	"	"	"	"
15-30	"	"	"	"	"	1	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	1	"	"
"	"	60	10	"	"	"	"	1	"
6	2	"	"	2	1	"	"	"	"
"	"	"	"	"	1	1	"	"	"
32	22	"	"	2	1	"	2	"	"
"	"	"	"	"	"	2	"	"	"
16	"	14	"	"	"	3	"	"	"
"	"	5-6	"	1	2	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	1	"	"	"
"	"	"	"	"	"	1	"	"	"
356-363	126-129	1209-1259	104-120	21	32	51	22	9	8
28	2	35	8	7	1	3	"	"	"
80	"	"	"	"	"	1	"	1	"
42	2	130	10	5	4	11	2	"	1
63-68	6-10	50	30-40	"	2	8	4	1	"
"	"	6	10	"	"	1	"	"	"

VIII. Malme og Mineralier, chemiske Fabrikata, Belysningsmidler m. m.	Antal af Fabrikker.	Af disse Fabrikker bleve anlagte i Tidsrummet				Af de ældre Fabri- ker udvrides fra 1864 til 1872.	Antallet af Arbejdere i samtlige Fabrikker.	
		før 1847.	fra 1847 til 1857.	fra 1858 til 1863.	fra 1864 til 1872.		Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere.
Kaolinslemmeri	1	"	"	"	1	"	10	20
Kalkværker (uden Forbindelse med Teglværker) ¹⁾	48	14	15	5	14	2	164-165	75-80
Cementfabriker	7	2	3	"	2	"	64	26
Kridtmølle	1	1	"	"	"	"	5	2
Gibsbrænderi	1	"	"	"	1	"	10	"
Saltværker m. m.	13	2	5	4	2	3	59-60	39-43
Asphaltfabriker	2	"	"	"	2	"	5	2-6
Tagpapfabrik	1	"	"	1	"	"	6	12-15
Chemiske Fabrikker m. m.	6	"	"	4	2	3	132	26-27
Fabriker for kunstig Gjødnings- Svovlstikkefabriker	16	3	1	3	9	1	153-154	52-99
Krudtværk	4	1	1	1	1	2	138	10
Kulværker	1	1	"	"	"	"	15-17	"
Kokesværker m. m. (Kbhvns. Gasværk indbefattet)	2	2	"	"	"	2	61	68
Tjærefabrik	6	"	"	2	4	"	155	121
Trankogeri	1	"	"	"	1	"	2	"
Trankogeri	1	1	"	"	"	"	2	"
Oljemøller	7	3	4	"	"	1	93	7
Lysesøberier m. m.	10	5	2	1	2	"	64	23
Sæbefabriker m. m.	20	9	4	3	4	4	111-113	21-22
Beenkulfabrik	1	"	1	"	"	"	6	"
Farvefabriker	15	2	4	3	6	"	69	2
Lakfabriker	3	1	2	"	"	"	4	"
Limfabriker	5	3	1	1	"	"	18	33-38
IX. Fortæringsgjenstande m. m.								
Damp-Meelmøller	27	5	10	5	7	5	397-398	77-89
Stivelsefabriker	4	"	1	1	2	"	30-36	2
Sukkerraffinaderier	3	3	"	"	"	2	315	"
Sukkervarefabriker m. m.	14	1	2	2	9	1	39	28-33
Chocoladefabriker	12	6	2	2	2	3	64-70	4-6
Kaffebrændrier	2	"	"	2	"	1	17	"
Cichoriefabriker	4	"	2	"	2	"	157	74-82
Sennepsfabriker	5	2	"	1	2	2	42-43	14
Fabrikation af tørrede Grønt- sager	1	"	"	"	1	"	"	6
Slagterier, Salterier	3	1	"	"	2	1	48	28-38
Ølbryggerier	71	19	20	14	18	11	574-579	57-122
Maltgjørerier	6	1	"	2	3	"	12	"
Brændeviinsbrændrier	165	90	45	14	16	31	658-669	110-117
Sprittfabriker	3	1	2	"	"	"	30-35	10-15
Likørfabriker	2	1	1	"	"	"	5	1
Eddikefabriker	15	1	4	3	7	"	28-31	15-31
Mineralvandsfabriker	21	1	1	3	16	2	116-119	143-170
Cigar- og Tobaksfabriker	109	31	23	21	34	4	2374-2405	822-830
Tilsammen	1400	441	385	200	374	231	22531-22855	7134-7743

¹⁾ Kalkværker, som ere forbundne med Teglværker, ere opførte under Klassen VI.

Oversigt IV.

Antallet af Arbejdere i de efter 1864 anlagte Fabriker.		Antallet af Arbejdere i de Fabriker, der ere anlagte før 1864, men betydelig udvidede efter dette Tidspunkt.		Af samtlige Fabriker havde i 1872					
Faste Arbejdere.	Temporære Arbejdere	Faste Arbejdere	Temporære Arbejdere.	indtil 5 Arbejdere	5-10.	10-25.	25-50.	50-100.	over 100 Arbejdere.
10	20	"	"	"	"	"	1	"	"
91	30-31	4-5	8-12	40	7	"	"	1	"
24	16	"	"	3	1	1	2	"	"
"	"	"	"	"	1	"	"	"	"
10	"	"	"	"	1	"	"	"	"
8	5	25-26	16	6	3	4	"	"	"
5	2-6	"	"	1	1	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	1	"	"	"
5	4	123	22-23	3	"	1	"	2	"
61	34-41	3	6	10	2	2	1	"	1
30	10	80	"	"	"	"	4	"	"
"	"	"	"	"	"	1	"	"	"
"	"	61	68	"	"	"	1	1	"
25	5	"	"	1	4	"	"	"	1
2	"	"	"	1	"	"	"	"	"
"	"	"	"	1	"	"	"	"	"
"	"	7	5	1	2	3	1	"	"
1	3	"	"	8	"	"	2	"	"
9	3	38	5	10	7	3	"	"	"
"	"	"	"	"	1	"	"	"	"
38	1	"	"	10	4	1	"	"	"
"	"	"	"	3	"	"	"	"	"
"	"	"	"	2	2	"	1	"	"
124	21-23	74	"	4	6	13	3	1	"
12-13	2	"	"	2	1	1	"	"	"
"	"	261	"	"	"	"	"	1	2
20	27-32	6	"	9	4	1	"	"	"
9	"	9-10	3-4	8	2	2	"	"	"
"	"	11	"	"	1	1	"	"	"
20	74-82	"	"	"	"	"	2	1	1
7-8	2	18	12	1	1	3	"	"	"
"	6	"	"	"	1	"	"	"	"
30	16-26	18	12	"	1	"	2	"	"
97-102	8	160	19-71	39	17	7	7	1	"
5	"	"	"	6	"	"	"	"	"
59-60	5-6	209-215	46-47	128	27	9	1	"	"
"	"	"	"	1	"	1	1	"	"
"	"	"	"	2	"	"	"	"	"
14-15	5	"	"	12	2	1	"	"	"
61-63	67-83	27	20	7	5	7	1	1	"
504-527	192-194	264	103	22	23	34	17	6	7
3232-3314	1580-1651	6464-6578	1839-2043	549	260	336	134	67	54